

حدیث کهنه و نامکرر آخرین قضیة فرما، دانشمند، سال ۲۶، شماره ۱، شهریور ۱۳۶۷، ص

ریاضیدانان دوره اسلامی، اثر آقای ابوالقاسم قربانی به اختصار ذکر می‌شود.

خجندی اخترشناس و ریاضیدانی بود که ابوریحان بیرونی او را در ساختن ابزارهای اخترشناسی بی‌همتا خوانده است. وی در عهد فخرالدوله دیلمی در ری زندگی می‌کرد و در همین شهر با بیرونی دیدار کرده است.

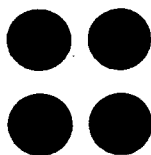
در بیشتر کتابهای تاریخ ریاضیات می‌نویسند که خجندی برهان ناقصی بر عدم امکان حل معادله $x^3 + y^3 = z^3$ آورده است. ولی از اینکه این استدلال چه بوده و چرا ناقص بوده و منبع این خبر چیست سخنی به میان نمی‌آورند. در اینجا مقصود از حل معادله $x^3 + y^3 = z^3$ به دست آوردن سه عدد صحیح است که مجموع مکعبات دوتا از آنها مساوی با مکعب سومی باشد و این حالت خاصی از قضیه سوم (آخر) فرماست. آن قضیه مشهور این است که معادله $x^n + y^n = z^n$ به ازای مقادیری از n که بزرگتر از ۲ باشد ریشه‌های صحیح ندارد.

در یک نسخه خطی به صورت مجموعه مقاله‌های ریاضی که در کتابخانه ملی پاریس نگهداری می‌شود، رساله‌ای به زبان عربی وجود دارد که مولف آن شیخ ابی جعفر محمد بن الحسین است و معنای عنوان آن چنین است: تشکیل مثلثهای قائم‌الزاویه با ضلعهای گویا و فواید آشنایی با آنها.

این رساله به زبان فرانسوی نیز ترجمه شده است. مولف رساله در آغاز آن نوشته است: "من قبلاً بیان کرده‌ام که ابو محمد الخجندی رحمه الله علیه در اثبات اینکه از مجموع دو عدد مکعب یک عدد مکعب حاصل نمی‌شود دلایلی آورده که ناقص و غلط است و قاعده‌ای که وی برای به دست آوردن مثلثهای قائم‌الزاویه که اضلاع آنها عدد صحیح باشند به دست داده عمومی نیست".

امکان دارد که ابو جعفر مفهوم و اهمیت دلایلی را که خجندی درباره عدم امکان حل معادله $x^3 + y^3 = z^3$ بیان کرده درک نکرده باشد. در هر صورت تردیدی نیست که خجندی رساله‌ای درباره حل معادله مذکور نوشته بوده یا کتابی تألیف کرده بود، که حل معادله مذکور جزو مطالب آن بوده و آن رساله یا کتاب از بین رفته است.

داشند

حدیث کهنه

و

نامکرو

«آخرین قضیه فرما»

"آخرین قضیه فرما" موضوعی است که در طول تاریخ ریاضیات، بسیاری کسان را به خود مشغول داشته است. مطالب نسبتاً زیادی درباره تاریخچه این قضیه و آخرین تلاشها و نتایج مربوط به آن در نشریات علمی، به‌ویژه نشریات ریاضی، به چاپ می‌رسد. این گفته در مورد مجله دانشمند هم صادق است. دانشمند هم مانند اغلب مجله‌های علمی جهان از میان انبوه نامه‌های دریافتی تعداد زیادی نامه از کسانی دریافت می‌کند که به گمان خود راه حلی برای این مسئله پرکشش یافته‌اند.

یک ریاضیدان ایرانی به نام ابومحمود حامدین خضر خجندی که در قرن چهارم هجری قمری می‌زیست، برهانی برای ناممکن بودن حل معادله $x^3 + y^3 = z^3$ عرضه کرده است که ماجرایی آن در اینجا به نقل از کتاب ارزشمند زندگینامه